

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ У ПРОЗІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

У різноманітному і строкатому літературному світі Григорія Сковороди окремий щабель відведено жіночим образам, завдяки яким глибше розкривається авторський задум, підкреслюються певні думки, ідеї, робляться незвичні висновки.

Дослідженням образів жінок у творчості нашого любомудра займалися Н. Левченко, В. Чернишов, Т. Шевчук та ін.

На сторінках творів Григорія Сковороди можна зустріти образи як представниць із біблійної літератури (Фамар, жінка Лотова, Анна, Есфір, Рахіль, Ревекка, Руф, Сара, Фамар, Юдіф), так і представниць «стихійно-потворної демонології» (Фурія, Єхидна, сирени тощо) [4, 147], а також представниць греко-римської міфології (Мінерва, Астрая та ін.).

Образ жінки із біблійного світу – Фамар – у трактаті «Убуждшеся видѣша славу его» наглядно ілюструє невміння проникати у внутрішній світ людини та судити за вчинками, а не за зовнішністю й порожніми промовами: «Фамар, невѣстка Іуды, сына Іаковля, показалась ему блудницею. Не познал ея затѣм, что закрыла лице свое. Но по справкы узнал и сказал: «Оправдася, Фамар, паче мене!» [Цит. за: 2, 307].

У трактаті «Жена Лотова» алегорично витлумачено біблійну легенду про дружину Лотову, яка порушила заборону під час утечі з Содому й оглянулася назад. За це Бог перетворив її на соляний стовп [1, 131]. У даному творі Григорій Сковорода протиставляє дріб'язковій та марновірній головній героїні, «образ якої символізує кару за непослух, застерігає сучасників письменника від моральних вад, нерозуміння Господнього Слова, жінок, котрі своєю праведністю досягли ласки в очах Божих: Анну, Есфір, Рахіль, Ревекку, Руф, Сару, Фамар, Юдіф» [1, 134]. На думку В. Чернишова, це озирання назад можна вважати показовим, тому мислитель закликає пам'ятати про жінку Лотову [3, 52].

Окремо варто вести мову про низку образів жінок, пов'язаних із демологією або античною міфологією (Астрая, Ата, Єхидна, Мінерва, Фурія та ін.), які неодноразово зустрічаються в діалогах українського мислителя. Дані образи сприяють розкриттю глибинної, потаємної сутності людської натури [4, 147].

Так, звернення до образів Фурії (богині помсти та каяття, яка слідувала за розподілом горя та щастя на землі), Ати (богині хибності й затьмарення розуму, що виступала уособленням пагубності та пасток на життєвому шляху) дозволяло письменнику виокремити образ Богородиці, наділити його особливою красою, щедрістю на допомогу, чудеса, покровительство [4, 147].

Образ Єхидни найчастіше Григорій Сковорода використовує, порівнюючи огидні людські пристрасті: «Скука у древних христіанских писателей названа бѣсом унынія. Чего сія ожившая іскра не дѣлает? Все в треск и мятеж обращает, вводит в душу

всё нечистых духов ехиднино порождение. Гризущая мысль не червь ли неусыпающий и не ехидна ли есть?» [Цит. за: 4, 147].

Зустрічаються у мислителя посилення і на сирен, і на богиню Ананке. Т.Шевчук стверджує, що «образ Ананке сприймається ним як метафорична дефініція гармонії світоустрою в значенні «жити», «вечно текущего источника», тотожного римському образу Флори, і вживається в аспекті невід'ємного співзвуччя красивого й корисного у всесвіті. Сирени ж, навпаки, виступають уособленням руйнівної сили, що підкорює волю людини, збиваючи з праведного життєвого шляху» [4, 148].

Натомість зовсім інше смислове навантаження відведено богині Мудрості, яку письменник називає або на римський манер – Мінервою, або намагається прив'язати її до абстрактного поняття давньогрецької філософії – Софії. Головна ідея цього образу полягає «у справжньому християнському наповненні ідеї мудрості слідування своїй природі» [4, 150]. В одній площині з Мінервою знаходиться і образ Астраї як уособлення справедливості.

Отже, звернення до образів жінок із біблійної літератури, античних богинь, представниць демонологічного світу дозволяє Григорію Сковороді глибше розкрити людські вади (дріб'язковість, заздрість, марновірство, нищість та ін.), протиставляючи їм найкращі риси персонажів творів (такі, як духовність, мудрість, мужність, саможертвність, справедливість тощо). А вдале поєднання репрезентанток різних світів у межах одного літературного твору не тільки не суперечить авторському задуму, а навпаки, підкреслює майстерність, неповторність, високий рівень володіння художнім словом письменником для досягнення поставленої мети, для різнобічного розкриття дійових осіб, для відчуття певної доби, історичного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрович Т., Корпанюк М. Поетика прози Григорія Сковороди: монографія. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гавришенко В.М., 2011. 280 с.
2. Левченко Н.М. Біблійна герменевтика в давній українській літературі: монографія. Харків: Майдан, 2018. 392 с.
3. Чернишов В. Григорій Сковорода як читач «De consolatione philosophiae» Северина Боеція. *Філософська думка: Український науково-теоретичний часопис*. 2014. №5. С. 42–61.
4. Шевчук Т. Парадигма міфологічних образів у художньому дискурсі Григорія Сковороди. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Серія «Філологічні науки». 2019. Вип. 41. С. 145–154.

Олександра ГАЗУДА
(Ужгород, Україна)

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД ПРОЯВУ ОНІРИЧНИХ ВІЗІЙ У ТВОРІ НІЛА ҐЕЙМАНА «КНИГА КЛАДОВИЩА»

Пізнання власного «Я» у фентезійному творі Ніла Ґеймана «Книга кладовища» розкривається у процесі становлення особистості головного героя Ніка, виступаючи